

Müslüman Hukukçuyu Etkileyen tehlikeler DÖNÜŞTÜRME PROJELERİ

Muharrem BALCI

Güncelleme, 7.10.2018

Hukuk hayatın kendisi demiştik. Fıkhi da, kişinin leh ve aleyhinde olanları bilmesi olarak ifade etmiştik. Birey ve toplum olarak yaşadığımız hayatın içindeki zorlukları aşmak, birliktelikler içinde sorumluluklarımızı yerine getirebilmek için bireysel ve toplumsal sorumluluklarımızın farkında olmamız gerektiğinin altını çizmiştik. Her insan tekinin bildiği gibi, insanlık onuru farkındalıkla başlar. Farkındalıklarımız bizi onurlu bir hayat sürmemiz için bilgi ve donanıma yönlendirir.

İşte bu yönlendirmede birey ve toplum olarak bazı sıkıntılar yaşamaktayız. Burada insanımızı ve toplumumuzu bekleyen önemli birkaç tehlikeye dikkat çekmemiz gerekiyor. Özellikle aydın kitlemiz, modernizm ve türevlerinden beslenirken, kendisini bekleyen tehlikeleri kimi zaman görememektedir. Özellikle Batı'ya tahsil ve araştırma için giden genç aydınlarımız, karşılaştıkları sistemli yaşıntının göz boyacılığı karşısında insan olarak etkilenmektedir. Bu insanların etkilenmelerini önce muhtemel, sonra da bir vak'a olarak değerlendirdiğimizde bazı tehlikelerden bahsedebiliriz.

1990'lardan itibaren tek felsefi kaynaktan (Batı) fakat iki ayrı coğrafyadan dayatılan iki uçlu tehlike söz konusudur. Tehlikenin bir ucu Amerikan versiyonlu/sürümlü, özellikle Amerika'da henüz Amerikanlaşmamışlara özendirilen ve giderek de yer bulan İslâm anlayışı, diğeri Avrupa versiyonu, Batı kültürüyle uzlaşmış 'Avrupa İslâmı'dır.

1. Amerikan versiyonu/sürümü:

Dikey Olarak Müslüman - Yatay Olarak Amerikalı

Bu proje, İslâm'ı salt teolojik bir olgu olarak görüp, İslâm dinini temsil eden toplumsal aktörler (Müslümanlar) arasında bir dayanışma (solidarity) gerçekleşmesine, İslâm'ın bir toplumsal kimlik olarak anlaşılmasına mümkün olabildiğince engel olmayı ve bunun yerine Amerikan kimliğinin toplumsallaşmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Öte yandan, sosyopsikolojik bir kriz ortamının gün be gün arttığı ve tüketimin başlıca değer olduğu Amerikan toplumunda, 'İslâm dininin siyasi ve toplumsal içeriklerinden bağımsız' olarak kabul görmesi, Amerikan toplumunun geleceği açısından önemli ve yararlı görülmektedir. Bu doğrultuda son günlerde yeni Müslüman olan Amerikalılar arasında giderek popülerleştirilen bu eğilim dikkat çekicidir. Söz konusu eğilimi temsil eden Amerikalılar, "**dikey olarak Müslüman**" "**yatay olarak Amerikan**" olduklarını iddia etmektedirler.

Bu anlayış giderek güçlenmektedir. Bunun altında yatan en önemli sebep ise, ortalama Amerikan zihninde yatan oryantalist bakış açısıdır. Sıradan bir Amerikalı Müslüman olduktan sonra bir Arap ile ya da bir ‘Orta Doğulu’ ile birlikte aynı ‘cemaat’in içerisinde olmak, toplumsal yaşamını sürdürürken önceki alışkanlıklarından vazgeçmek istememektedir. Yurt dışından, özellikle Amerika’daki ekonomik ve sosyal gelişmelerden etkilenererek Türkiye’de de oluşturulmaya çalışılan yeni Amerikanvari Müslümanlık, siyasi sistemin öteden beri oluşturmaya çalıştıklarına da denk düşmektedir. Konunun tam da burasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın *İslâm’ın güncellenmesine* ilişkin sözleri¹ ve Amerika’da oluşan kimi grupların *İslâmi Reform* talep ve uygulamaları² hatırlanmalıdır. Emredici dini inanç umdeleri/vahiy/nden arındırılmış Müslüman Türk (etnik değil vatandaş anlamında) kimliği oluşturmak gibi projelerin başarısız örnekleri şimdilerde yeni ‘Amerikancı dikey ve yatay Müslümanlıktan mülhem olarak ayağa kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Varılmak istenen nokta, öncelikle, kimliklerin iman-amel ilişkisi boyutundan arındırılarak **‘bireysel sorumluluk ekseninde’** “sadece” soyut Allah inancı ve İslâmi kuramlarla **‘dikey olarak’** Allah’a bağlı Müslüman tipi oluşturmak. İkinci olarak da **‘toplumsal sorumsuzluk ekseninde’** toplumsal parçalanmayı ifade eden ve sadece siyasi sisteme uyum sağlama (düzenle düz olma) şeklinde tezahür eden **‘yatay olarak Türk’** kimliği oluşturmaktır.

2. Avrupa Sürümü - Avrupa İslâm’ı Projesi

Tehlikenin Avrupa sürümü de; görüntü itibarıyla yerel olarak İslâm Dininin temel ilkeleleriyle, çağdaş(!) Avrupa’nın gerçeklerinin telif edilmesi, kültür ve dinin temel ilkelerinin birbirlerinden ayrılması ile göçmenlerin anavatanlarıyla olan irtibatlarının kesilmesini amaçlamaktadır. Bu proje aynı zamanda, Türkiye’nin İslâmi kimliğinin Avrupa Birliği’ne girerken bir engel teşkil etmeyeceğini, çünkü İslâm’ın Avrupalı da olabileceğini

¹ 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü programında konuşan Erdoğan, sözlerine şöyle başladı: “Son günlerde bakıyorsunuz. Din adamı olarak ortaya çıkıp da ne yazık ki kadınlara ilgili çok farklı açıklamalarda bulunup dinimizde yeri olmayan bazı kendine göre içtihatla bulunan kişiler çıkıyor ortaya. Anlamak mümkün değil. Yani bunlar ya bu asırda yaşamıyorlar, çok farklı bir dünyada zamanda yaşıyorlar. Çünkü İslâm’ın güncellenmesinin gerektiğini bilmeyecek kadar da aciz bunlar. **İslâm’ın hükümlerinin güncellenmesi vardır.** Siz İslâm’ı 14 – 15 asır öncesi hükümleriyle kalkıp da bugün uygulayamazsınız. Böyle bir şey yok.” Bkz: 9 Mart günlü gazeteler. Bkz: <http://www.diken.com.tr/erdogandan-hocalara-islama-guncelleme-gerek-bunu-bilmeyecek-kadar-acizler/>

² “Tarihte ilk Cuma namazı kıldıran kadın imame olarak tarihe geçen Amina Wadud’un üyesi olduğu "Muslim Wake Up" Müslüman Uyan adlı örgütünün bir sonraki hedefi Cuma namazını Pazar gününe almak(...) Wolfowitz, Amerika’nın Irak’ı işgalinin birinci yıldönümü arifesinde "Bir İslâm Reformasyonu'na ihtiyacımız var ve ben reform için gerçek bir umut olduğuna inanıyorum" demişti. Geçtiğimiz senelerde kurulan "Terörizme Karşı Özgür Müslümanlar", "Kuzey Amerika İlerici (Reformcu) Müslümanlar Birliği" ve "İslami Çoğulculuk Merkezi" vb. birçok örgütün hedefinin de ABD ve dünyada "ılımlı İslâm"ın teşviki olduğu ifade ediliyor.” Turan KİŞLAKÇI, Bu Ne Cüret! Şimdi de Cuma’yı Pazar’a Alacaklar, <https://www.dunyabulteni.net/arsiv/bu-ne-curet-simdi-de-cumayi-pazara-alacaklar-h268.html> (Erişim 5.10.2018)

savunmaktadır.³ Bu yönüyle de sadece Avrupa’da yaşayan Müslüman göçmenler için değil, aynı zamanda AB kapısında bekleyen Müslümanlar için de kuramlar sunmaktadır. Türkiye’nin Avrupa’nın parçası olduğunu söyleyen Bessam Tibi, Avrupa’da, özellikle de Almanya’da gelişen köktendinciliğe karşı "Avrupa İslâm’ı" projesini öneriyor.⁴

“Avrupa İslâm’ı” adı verilen bu projeye göre; Demokrasi laiktir ve ekonomik gelişimle mantık sınırlarında tanımlanabilir. 9 ve 10. yüzyıllarda etkisini sürdüren ilk büyük İslâmi düşünür el-Farabi Türk kökenliydi. O, temel kitabı ‘İdeal Devlet’de modelini akıl üzerinde yerleştirdi, din üzerine değil. Ekonomi, medeniyet ve devlet başarılı olabilmek için laik bir zeminde şekillenmelidir. Türkiye bu konuda çok önemli bir deneyime sahiptir(Bessam Tibi). Kurgulanan formül, çoğulculuk, demokrasi gibi değerlerle ve Batı kültürüyle İslâm’ın uzlaşması olarak ortaya çıkıyor. 56 İslâm ülkesinde İslâm’ın 56 değişik yorumu yapıldığı varsayımından yola çıkarak bir ilave ile Avrupa’ya özgü bir yorumun öncelendiği ileri sürülse de eklektik bir anlayışla İslâm’ı kişisel görüş ve uygulamalara indirgeyen bu plan, Müslüman Topluluğu parçalamayı, en azından orijinal vahyi ilkelerden uzaklaştırmayı hedeflemektedir.

Avrupa İslâm’ını besleyen önemli bir faktörün de ‘Dinlerarası Diyalog’ olduğu ifade edilmektedir. Gerçekten de, özgün fikir olarak Batı’da ifadesini bulan ve Müslüman Topluluk içinden de taraftar bulan⁵ ‘dinlerarası diyalog’ çalışmaları, Avrupa’nın geleceği için Avrupalılar yararına, içeriği gayrimüslimler tarafından doldurularak manipüle edilen bir Avrupa İslâm’ı öngörüyor. Dinlerarası diyalog, bu yönüyle Avrupa İslâm’ı konusundaki öngörülerini ve oluşumları ümitlendiriyor. Tam da burada Mehmet Bayrakdar’ın Suat Yıldırım’dan yaptığı alıntı çok önemlidir:

“... Müslüman ve Hristiyan ümmetlerinin, Hz. İsa’nın şahsiyeti etrafında bütünleşerek hem kendilerini, hem de bütün insanlığı kurtarmaya yönelmeleri, hepimizin ideali olmalıdır. Bunun bazı emareleri de görünmektedir.”⁶

Esasen, Dinlerarası Diyalog gibi çokça kafa karıştıran bir konu, konunun uzmanları ve taraflarının düşüncelerin birlikte okunarak sonuca varmak gerekir. Tebliğimizin ekinde Mehmet Bayrakdar’ın yazısının okunmasını tavsiye ederim.

³ Özcan TAŞÇI, Euro-İslâm (Avrupa İslâm’ı Karşısında Türkiye, *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Girişinin Din Boyutu*, SEMPOZYUM, 17-19 Eylül 2001. https://isamveri.org/pdfdrg/D097578/2003/2003_TASCIO.pdf

Ayrıca Bkz: “*Türkiye’nin İslâm dünyası ile olan diyalogu, AB’ne büyük güç verir*”, Diego Lopez GARRIDO, <https://blog.milliyet.com.tr/turkiye-nin-islam-kimligi-ab-ye-guc-verir/Blog/?BlogNo=222376>

⁴ Bessam TİBİ, *BOĞAZ’IN İKİ YAKASI AVRUPA İLE İSLAMCILIK ARASINDA TÜRKİYE*, Doğan Kitap, İst: 2000.

⁵ Mehmet Nuri YILMAZ, *Dinlerarası Diyalog*, <http://www.hurriyet.com.tr/dinlerarası-diyalog-311805>

⁶ Mehmet BAYRAKDAR, Suat Yıldırım’dan aktararak; *Dinlerarası Diyalog ve Başkalaştırılan İslâm*, İslâmi Araştırmalar Dergisi, 2007; 20/3. <http://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/2dd2f53cc1bec6a.pdf> (Erişim 5.10.2018)

İslâmi cemaatlerin sıcak bakmadığı Avrupa İslâm'ı konusunda özellikle Alman siyasetçilerin geleceğe dönük iyi bir hesap yaptıkları ortada. Çünkü yapılan bir araştırmada önümüzdeki 10 yıl içinde Alman Parlamentosu'nun içinde İslâmi örgütlerin temsilcileri milletvekili olarak oturacak. Nitekim İngiltere, Almanya, Belçika, Hollanda gibi ülkelerin parlamenterlerinde, hatta hükümetlerinde Müslüman kimlikli siyasetçiler yer almaya başlamıştır.

Avrupa İslâm'ı projesinin, Avrupalıların sadece bir bütünleşme zemini olarak değil, Avrupa kültürünün devamlılığı açısından da önemli bir işlev görmesi beklenmektedir. Zira gittikçe azalan bir nüfusa dayanan Batı'nın, ancak dışarıdakilerin yeni kültür taşıyıcıları olarak cezbedilmesi halinde hayatta kalabileceği düşünülüyor. Bu düşünce, toplumsal ve kültürel hayata dinamizm katabilecek 'devşirmeler'e ihtiyaç duymaktadır. İslâm'ın Avrupa ve ABD'de yayılmasının devam edeceği varsayımından/endişesinden hareketle oluşturulan bu proje, Avrupa ve ABD'nin korunması gereken ekonomik çıkarları uğruna Müslümanların Avrupa ve Amerikan toplumlarıyla bütünleşmesini garanti altına almak ve radikal fikirlerden etkilenmeyi önlemek için önem verilen projedir.⁷

3. Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)

Yukarıda yaptığımız tespitler ve izahlar, her iki projenin birbirine yakınlığını ortaya koymaktadır. Bu projelerin şimdilerde çok konuşulan ABD'nin '**Büyük Ortadoğu Projesi**' ile birlikte değerlendirilmesi gerekir. Büyük Ortadoğu Projesi, bilindiği gibi Soğuk Savaş döneminde Sovyet yayılcılığına karşı oluşturulmuş 'Yeşil Kuşak Projesi'nin devamıdır. Yeşil Kuşak Projesi, Sovyet yayılcılığının karşısında ve onu çepeçevre kuşatarak içine kapanmış hale getirmek ve Amerikan menfaatlerini, ABD'nin ön bahçesi olarak gördüğü İran ve Türkiye sınırlarında durdurmak için oluşturulmuştu. 60'lı yılların sonlarında ve 70'li yıllarda gençlik ne yazık ki bu projenin bekçisi ve oyuncusu yapıldı. Samimiyetle ortaya konulan Komünizm düşmanlığının ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarlarının savunuculuğu anlamına geldiğini çok geç anlamıştık. Bunda, 16 Şubat 1969'da gençliği Taksim'e kırdırmaya götüren yerli ve milli alçakların önemi de büyüktür ki, bu kanaat önderleri(!) ne hikmetse 16 Şubat Kanlı Pazar olaylarını hiçbir şekilde kaleme almamışlardır.⁸ Büyük Ortadoğu Projesi ise, hedefteki düşmanı değiştirmiş, yerine, geçmişe (tarihi gerçekliğe) ayağını basarak geleceğe bir medeniyet tasavvuru ile uzanan İslâm'ı koymuştur. İlginçtir ki, 16 Şubat 1969'da Kanlı Pazar'da aktör olanların yeni kuşakları, şimdi BOP Projesindeki Başkanlığı yadırgamıyorlar. Benzer şekilde Arap Baharının savunuculuğunu yapanlar da, Arap ülkelerinin ve Müslüman halkların geldiği acınası durumu hala itiraf etmiyorlar. Bu hal Dönüştürme Projelerinin ne kadar etkili olduğunun önemli bir kanıtı ki İslâm Dininin, -

⁷ Bahadır KURBANOĞLU, *Bir Toplum Mühendisliği Projesi, 'Avrupa İslâm'ı*.

⁸ Bahadır KURBANOĞLU, a.g.m.

özünden koparacak tarzda yeni bir yorumlama ve kavramlaştırma ile- hayatla ilgisini koparmak,

- İsrail'in güvenliğini sağlamak,
- ABD – İsrail – İngiltere şer ittifakının bu bölgede daha rahat at oynatabilmesi ve bu bölgeyi daha rahat sömürebilmesi için Müslümanların düşünme, olayları algılama, yorumlama ve değerlendirmeleri ile yaşam tarzlarını değiştirmek,
- ABD değerlerinin küreselleşmesine karşı İslâmi direnişi kırmak,
- Bu coğrafyanın başta enerji olma üzere zenginliklerine el koymak,
- Bu bölgedeki su ve ulaşım yollarını ele geçirmek,⁹

olduğuna hükmetmiş ve uygulamaya koymuştur. Bütün bu uğraşların ana hedefi, Tevhid Dininin temel doğrularını yeni bir kavramsallaştırma ile yozlaştırmak ve Protestanlaştırmayı hayattan el etek çekmesini sağlamaktır.¹⁰

Bir zorluk veya zorunluluktan kaynaklandığını veya politikaların çakıştığını¹¹ düşündüğümüz, ancak tüm İslâm dünyasının tepkisini çekmiş olan BOP eş başkanlığı konusu, her ne kadar Arap Baharı fiyaskosu ve darmadağınlığı sonucunda gündemden çıkmış gibi görünse de belki yıllar sonra Türkiye'nin başına bela olarak sarılan ekonomik kriz de BOP'un bir uzantısı olarak değerlendirilecektir.

Buraya kadar önemli sonuç, bireysel ve toplumsal sorumlulukların birbirinden ayrılmazlığı ve birinin diğerine önceliği olmadığıdır. İkisinin bir arada ve yarış halinde gidebildiği, vahyin, aklın ve hukukun en etkin biçimde kullanıldığı, her türlü imkânın ve fırsatın kazaya bırakılmadığı, hatta her an yeni imkân ve fırsatlar oluşturulabildiği oranda bu sorumluluklar yerine getirilmiş olacaktır. Sekülerleşmenin kasıtlı olarak yanlış tanımladığı adanmışlık (asketizm)¹² dünyevilikle manevilik arasındaki dengeyi yakaladığında, sekülerleşmenin, Protestanlaşmanın, yatay – dikey ayrımlı Müslümanlığın veya Avrupa İslâm'ının bize uğrayamayacağı açıktır.

4. Sekülerleştirme/Protestanlaştırma/Muhafazakârlaştırma Projeleri

Sekülerlik, Yahudi ve Hristiyan geleneğinde, dışarıdan bir yabancı, din adamı olmayan kişi anlamına da kullanılan bir kavramdır. Ancak burada Aydınlanma'dan sonra ortaya çıkan ve

⁹ Yıldırım CANOĞLU, *Tevhid Dinine Karşı Bir Şirk Girişimi: "Pazar Tektanrıcılığı" ve Yeni Yeşil Kuşak*,

¹⁰ Yıldırım CANOĞLU, *a.g.m.*

¹¹ Erdoğan'dan "BOP eşbaşkanı" eleştirilerine yanıt, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/121091-erdogandan-bop-esbaskani-elestirilerine-yanit>

¹² Asketizm: 'Dinde ruhun kurtuluşu'nu, 'dünya nimetlerinden uzaklaşarak, kendini ilahi amaçlara vakfederek arayan görüş, Münzevilik. Bkz: Max WEBERa.g.e., s.81

ilahi temeldeki her şeye meydan okuyup insanı merkeze alan, akli mutlaklaştıran ve aşkını reddeden modern zamanlara ait düşünceler bütünü içindeki anlamıyla ele alınacaktır. Çokça ifade edildiğinin tersine, sekülerliğin ‘din dışı’ şeklindeki anlamına da karşı çıkmaktayız. İleride de göreceğimiz gibi, sekülerlik, ‘dine müdahale etme’ anlamında kullanılacaktır. Din dünyadan ve hayattan soyutlanamaz. Buna karşın modernitenin diğer ideolojiler gibi hayatı izah sadedinde dine ait alanda da yer almak istemesi nedeniyledir ki, insan aklının ve bilimin fizik alanı fethi çıkmasıyla, hayatın tüm alanlarında dinin etkisini daralttığı, hatta dinî ilişkileri önemsizleştirerek değersizleştirdiği görülür.¹³ Bu haliyle seküler anlayış, dini özne olmaktan çıkarmış nesneleştirmiş, dine müdahale etmiştir. Artık sekülerizm bildik anlamıyla dinin dünyaya, dünyanın dine karışmaması olgusundan çıkmış, aksine sekülerlik dine müdahale etmiştir.

“Değişik tanımlamalarda da sosyolojik bir tanım olarak **sekülerizasyon**, dinî düşünce, muamelât ve kurumların sosyal önemini yitirdiği bir süreç (Brayn Wilson), dinî inançlar, ibadetler ve cemaat duygusunun toplumun ahlâki hayatından uzaklaştırılması (Viktor Lidz), mistisizm dâhil tüm dinî konu ve tutumlara karşı tam ilgisizleşme (Daniel L. Edwards), yarı paganlaşma (El Wood), kilisesizleşme (Peter L. Berger)” gibi çeşitli yönlerden tanımlanmıştır.”¹⁴

Tüm bu tespitlerden çıkabilecek sonuç; sekülerizmin akli dini bağlardan arındırarak, dini bir vicdan meselesi haline getirmesi olmuştur. Aynı şekilde Hristiyanlığın/Kilisenin Tanrı’nın iktidarını kurmak istemesine karşı çıkan Protestan söylem zamanla İslâm âlemine de sirayet etmiş ve Tanrı’nın iktidarını istemeyenler, bilerek veya bilmeyerek İslâm düşünce ve yönetiminde olmazsa olmaz unsurlar olan eşitlik, adalet ve benzeri ilkeleri yok sayma eğilimine girmişler ve kendi iktidarlarını kurmaya çalışmışlardır. Bu tıpkı, Hristiyanlığın/Kilisenin dayattığı Tanrı iktidarı gibi, Tanrı adına din adamlarının iktidarının benzerinden başka bir şey değildi. İslâm esasen böylesi bir iktidar anlayışını dayatmıyordu. Ancak yine de tarihi süreç içinde dinî sekülerleşme İslâm dünyasına bulaşmıştır.

Bu karışıklığın temelinde geçmişin pragmatik ilişkilere dayanan ve karşılıklı tavizlerle ayakta duran cemaat-devlet ilişkisinin yattığı ifade edilebilir. Ancak bu ilişkinin yerini “düşünsel olarak içselleştirilen bir devletçilik, milliyetçilik ve tam bağımsızlık”¹⁵ söylemine bırakması sorgulanmalıdır. Bu sorgulama, bir yönüyle de, “devletle iyi geçinen ve tehdit oluşturmayan bir yapılanmanın giderek kendisini tamamen devletin yönlendirmesine bırakan ve devletin bekasını dini amaçların önüne koyan teslimiyetçi bir formatı”¹⁶ engellemelidir.

¹³ Ramazan ALTINTAŞ, *DİN VE SEKÜLERLEŞME*, Pınar Yayınları, İst. 2005. S. 42-43.

¹⁴ Ramazan ALTINTAŞ, a.g.e. s, 43.

¹⁵ Yalçın AKDOĞAN, *Din – Devlet İlişkisi ve Cemaatlerin Yapısal Dönüşümü*.

¹⁶ Yalçın AKDOĞAN, a.g.e.

Aynı şekilde iktisadi yönden de bir sekülerleşme süreci yaşanmaktadır. Dünyevîleşmek, iktisadî hayatta dinî metin ve otoritelerin referans kaynağı olmaktan çıkması ve bütün dikkatin “insanın bu dünyadaki faydasına” yöneltilmesi, maddî verimliliğin (üretkenliğin) “*her şeyin ölçüsü*” olarak kabul edilmesi şeklinde tezahür etmektedir.¹⁷ ‘Müslüman tecrübede’ rızık, bereket ve “*er-Rezzâk*” arasında çok yakın bir ilişki ağı mevcuttur. “Er-Rezzak”, rızık veren anlamında Allah’ın isimlerindendir. Kapitalistleşme süreci yaşamamış toplumumuzda ekonomik faaliyet “rızık” kavramıyla bütünleşmiş, israf kavramı da gereksiz tüketim anlamına kullanılmıştır. Kapitalist Batı’da ise ‘risk’ kavramı egemendir.¹⁸ Modernitenin sekülerleştirici etkisiyle Müslüman bilinçte ‘rızık ve israf’ gibi kavramların anlamlarında bir buharlaşma süreci yaşanıyor. Buna “*dilin sekülerleşmesi*”, ‘kavramları kelimenin asıl yüklendiği anlamlardan soyutlamak’ diyebiliriz.¹⁹

Tüm bu tespitleri toplu bir bakışla ifade edersek, sekülerleşmeyi, dini tamamen reddetmek veya dışlamak olarak değil, fakat dini kamusal alandan dışlamak, din duygularının zayıflatarak sadece vicdanlara hapsedilmesi olarak görmek mümkündür. Bir başka deyişle, araştırmacı Ramazan Altıntaş’ın ifadesiyle, dinin yani Tevhid’in parçalandığı, cennetin yeryüzünde arandığı bir süreçten bahsediyoruz demektir.²⁰

Hal böyle olunca, seküler insan dini olanı dünyevileştirerek artık daha çok çalışmak, cenneti bu dünyada an be an yaşamak, inanç ilkeleri ne olursa olsun her nimetten yararlanmak, bunun için de, bu nimetleri kendisine sağlayacak işini/mesleğini en iyi şekilde yapmak zorundadır. Hatta bu işi/dünyevi işleri/mesleği Allah’ın rızasını kazanmak için bir araç olarak kabul etmek durumundadır.

Burada sanılmasın ki meslek gerçekten de sadece rızık elde etmek için icra edilmektedir. Rızıkın yanında daha önemli bir düşünce/eylem olgusu burada devreye girmektedir. Parçalanmış bir din anlayışında insan zihni toplumsal yapıyı da parçalamakta, özellikle de kendisine diğer insanlardan farklı misyonlar belirlemektedir. Seküler insanın misyonu, Protestanlığın tarih içinde geçirdiği süreci aynen geçirmektedir. Şöyle ki: Protestanlık ile

¹⁷ Ramazan ALTINTAŞ, a.g.e, s. 49.

¹⁸ Batıdaki “**risk**” kavramı “**rızık**” kavramından mülhemdir. 17. yüzyılın başında Amsterdam’da Müslüman düşünürlerle ait el yazması kitaplarda keşfedilen ‘rızık’ kavramının İslâm anlayışındaki, ‘Allah’ın insanlara ihsanı, fakat insanların da bu ihsanı elde etmek için çaba harcamaları ve sonuçta elde edilen nimet’ şeklindeki anlamının içi boşaltılıp Protestanlığın kaderci anlayışıyla doldurulmuştur. Şöyle ki, “elde edilmesi sadece bazı ‘**seçilmiş**’ insanlara mahsus ekonomik değer, dolayısıyla seçilmişler dışındakilerin elde edememesi ihtimali çok kuvvetli değer” anlamına gelmek üzere ‘risk’ olarak değiştirilmiş ve insanlığın geleceğine ilişkin tamamen karamsar bir anlama büründürülmüştür. (Yusuf KAPLAN’ın 23 Şubat 2004’de Hukukçular Derneğinde verdiği “*MEDYA VE ŞİDDET*” konulu Seminerinden notlar)

¹⁹ Ramazan ALTINTAŞ, a.g.e., s. 49

²⁰ Ramazan ALTINTAŞ, a.g.e., s. 50.

sekülerleşme arasında çok yakın bir ilişki ağı mevcuttur. Protestanlık ibadete ilişkin aygıtları olabildiğince asgari düzeye çekerek, adeta ibadeti, meslek ahlâkı ile dondurmuştur.²¹

Gerçekten de Weber'in deyimiyle, Protestanlığın varolduğu unsurlardan biri meslek kavramıdır. Protestanlığın meslek kavramına atfettiği anlam içinde dinsel bir tasarım mevcuttur. Weber, 'Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu' adlı eserinde Protestan anlayışta Tanrı'nın sevdiği bir kul olmak için şunlara dikkat etmek gerektiğini vurgular:

1. En büyük günah veya insan onuruna yakışmayan en büyük davranış, insanın vakitini boşa harcamasıdır; İnsan aylak aylak dolaşmamalı, durmadan çalışmalı ve üretmelidir.
2. İnsan ürettiklerini har vurup harman savurmamalı, basit ve sade bir yaşam geçirmeli, böylece tüketimden arta kalanı tasarruf etmelidir. Weber, Katolikler'le Protestanlar arasında bu noktada ayırım yaparken şunları söyler:

"Katolik... daha sakindir, daha az kazanma güdüsüyle donatılmıştır, çok az bir geliri de olsa, olanaklı en emin bir yaşam biçimini, sonunda ona onur ve zenginlik getirebilecek tehlikeli heyecanlı bir yaşam biçimine tercih eder. Atasözü, şaka ile karışık 'ya iyi yiyin, yada rahat uyuyun' der. Buna göre Protestanlar çok iyi yerlerken, Katolikler rahat uymak isterler".²²

3. Tasarruflar yatırıma dönüştürülmelidir.

Weber'in bu ifadelerinden Kapitalizmin müteşebbis tanımı ortaya çıkmaktadır.

Protestanlık, geleneksel dine adanmışlığı (asketizmi) dışladıktan sonra meslek sahibi olmak istemeyen işsizlere, meslek sahibi olup da tembellik edenlere, mesleklerinde başarısız olmuşlara ve hatta fakirlere karşı da düşmanca bir tavır sergilemiştir. Zira Protestan inancında kadercilik vardır. Protestanlıkta takdir-i ilâhi tam bir kadercilik anlamındadır. Bunun içindir ki Protestan inanışta insanların mesleklerinde başarılı olup olmadıklarına göre Tanrı katında yerlerinin belirlenmesi anlayışı hâkimdir. Başarılı ve zengin olanlar Tanrı katında makbuldür ve Tanrı tarafından seçilmiştir. Mesleğinin gereklerini yerine getirmemiş olanlar kovulmuştur. Dolayısıyla zengin olan insan cennete gidecek, fakir olan ise gidemeyecektir. O halde ona acımak, merhamet etmek yersizdir. Bu bir kaderdir ve değiştirilemez. Bu düşünce aynı zamanda Tanrı'ya ulaşmanın yolunu göstermektedir. Elbette ki bu düşünce içinde Kilise görevlilerinin Tanrı'ya ulaşmada veya ulaştırmada bir rolleri olamaz. Bu şekilde toplumun Kiliseden uzaklaşması, geleneksel dine adanmışlığın (asketizmin) yerine, 'meslek'ini icra eden bireyselliği ortaya çıkaracak, bir başka deyişle dünyevi asketizmi (dünyaya adanmışlığı) doğuracaktır.

²¹ Ramazan ALTINTAŞ, a.g.e. s. 39.

²² Max WEBER, PROTESTAN AHLAKI VE KAPİTALİZMİN RUHU, Çev: Zeynep GÜRATA, Ayraç Yayınevi, İstanbul 1999, İkinci Baskı. s. 35.

Artık dünyada cehennem, ahirette cenneti yaşamak gibi dinsel bir inancın yerini, her iki dünyada da cenneti yaşamak gibi “kapitalist” bir inanç almıştır: Kazanmak, her zaman kazanmak. Ne kadar kâr edersen her iki dünyayı da o kadar kazanırsın anlayışı.

Tüm bu anlatılar, İslâm dünyasında Protestan bir anlayış gerçekleşebilir mi sorusuna cevap olsun diye değil, aksine, tarihin, inancımızın ve insanımızın bize yüklediği misyona, bir başka ifadeyle İslâmi yenilenme sorumluluğumuza hangi vizyonla karşılık verebileceğimiz sorusuna cevap olması için bir giriş mahiyetinde düşünülmüştür.

Burada bizi bekleyen ve hep müşahede ettiğimiz bir tehlikeye daha dikkat çekebiliriz:

Bir oryantalist iddia şudur:

“Müslüman toplumların yapısı ile Batılı Hristiyan kültürün dinamik evrimsel özelliği arasında zıtlık vardır. İslâm toplumları fetihçidir, Batı Hristiyan toplumları ise üreticidir. İslam toplumlarında müteşebbisler için özgürlük yolları kapalıdır. İtaat etme tutumunu beslediği için kadercilik toplumun genlerine işlemiştir. Böyle bir tutumda üretim gelişmez. Hristiyanlıkta ise, demokratik bir sanayileşme yolunda gelişen ve olgunlaşan akılcı, ilerlemeci bir toplumun tohumları barınmaktadır.”²³

Oryantalistlerin İslâm’la ilgili iddiasındaki olumsuzluklar sadece Hristiyanlığın kendine özgü tarihi süreci içinde geçerliliği olan bir zemine oturabilir. İslâm’ın özünde ise böyle bir anlayış yoktur. Böylesi bir durağanlık esasen Kilise doğmaları içinde ve vaftiz-afroz kurumlarıyla birlikte vardır ve bundan da Protestanlık sayesinde kısmen kurtulabilmiştir. Kısmen, çünkü Protestanlık da yukarıda belirttiğimiz gibi kadercidir. Dolayısıyla insanımızın bu sarmaldan kurtulması için Protestan anlayışına sarılması değil, aksine vahyi ilkeleri yeniden gözden geçirmesi, vahiyden arındırılmış/sekülerleştirilmiş din anlayışının etkisinden çıkarak, fakat mistikleşmeden, aynı zamanda da dünyevileşmeden gerçekçi bir misyon üretmesi gerekmektedir. Bu üretim, hayatı dogmalarla yöneten Hristiyan inancına karşı yönelmiş bir protesto (Protestanlık) tarzında değil, tamamen kuşatıcı, onarıcı, ilkesel bir biçimlenme (formasyonla) ile olacaktır.

İşte konunun tam burasında, protest yaklaşımına teslimiyetçi yaklaşımın aynı yelpazenin birer ucu gibi görüldüğü, ancak çoğu zaman da iç içe geçtiği bir durumla, günümüzün en çok tartışılan kavram ve olgusuyla karşı karşıya kaldığımızı görüyoruz. Muhafazakârlık...

Muhafazakârlık

Muhafazakârlık modernliğe karşı ilk tepki olarak alındığında; “sekülerleşmeye, hızlı devrimci değişime, hukuk alanında da resepsiyona, geleneğin ve tarihin dışlanmasına karşı çıkış” olarak okunabilir. Bu tarz muhafazakârlık felsefi temelleri olan bir muhafazakârlık

²³ Ramazan ALTINTAŞ, a.g.e., s.58.

türüdür. Batıdaki örnekleriyle bazı muhafazakâr düşünürler, siyasi, kültürel, ekonomik ve askeri emperyalizme karşı çıkma, dini ve kültürel çoğulculuğu savunma, Amerikan liberal evrenselciliğini eleştirme, Tanrı'ya, tarihe ve geleneğe karşı saldırılara göğüs germe noktasında ortak bir perspektife sahip olma iddiasındadırlar. Önemli örneği de Antony Sullivan'dır.²⁴

İkinci ve reddettiğimiz muhafazakârlık tarzı ise, Amerikan tarzı siyaset anlayışının ve toplum kurgusunun, geç dönem kapitalizmin ve küreselleşmecî ekonominin değer sistemi olarak gündeme getirildiği neo-muhafazakârlıktır.²⁵ Muhafazakârlık, kapitalizmin teknolojik yönüyle uyuşurken, modernizme karşı eleştirisi sadece kültürel yönde odaklanmıştı.

Bu yönde eleştiri de yine kapitalizmin kendi içinden gelmiş ve kapitalizmin, 'ekonomik yeniden üretimi uğruna kendi kültürel değerlerini, toplumsal disiplini, yaratıcılığını tehlikeye sokan tüketim kültürüne paçayı kaptırdığını' ileri süren (Helmut Dubiel) bu eleştiri, Reagan Dönemiyle kendini gösteren Yeni Muhafazakârlığın habercisi sayılmıştır.²⁶

“Yeni muhafazakârlığın mümeyyiz vasfının, liberalizmle muhafazakârlığı çok sıkı bir şekilde lehimlemesi olduğunu düşünüyorum.”²⁷ Bu yeni liberal muhafazakârlığın merkezi savı, modern liberal toplumların, değerlerden arınmış, kültürel kimlikten yoksun toplumlar olamayacakları, olursa yozlaşacakları ve çökecekleridir; liberalizmin temin ettiği özgürlük, ilerleme ve yaratıcılık, ancak toplumun birtakım temel değerleri muhafaza edilirse varlığını sürdürebilecektir. İtiraz, kozmopolitizme yönelik eski muhafazakâr itirazdır, savunulan, Gelenek – Din – Millet – Devlet – Otorite vb. eski muhafazakâr değerlerdir, görünürde. Yeni Muhafazakârlığı yeni kılan, öncelikle, bu ‘eski’ değerlerin büyük ölçüde liberal toplumu güvencelemek üzere savunulmasıdır. Liberal değerler yeni muhafazakârlığın çerçevesinde gelişen yeni ırkçılığın, neofaşizmin de katkısıyla, evrensel olmayıp Batılı ulusal geleneklere özgü tarihsel miraslar biçiminde kodlanırlar. (Yeni muhafazakârlık, bu veçhesiyle, liberal siyasal geleneğin öncü savlarla bezeli gizli yüzünün görünür hale gelmesidir aslında). Ayrıca, sözkonusu değerler, eski Muhafazakârlığın onlarla sahip olduğu maddi toplumsal bağla kıyas edilemeyecek kadar yüksek derecede atomize yapılarla örülü inorganik bir çerçevede savunulur. –bununla ilişkili olarak, ‘en’ modern, teknik ve sentetik biçimlerde savunulur ve Yeni Muhafazakârlık gerçi bazen Muhafazakâr Devrimciliği andıran ‘radikal’ ve ‘yenilikçi’ bir söylem kullansa bile, onunla kıyas edilemeyecek kadar açık bir konformizm ve statükoculuk içerir. Muhafazakârlıkla liberalizmin Yeni Muhafazakâr bireşiminin hassas bir noktası devlet meselesidir: Yeni Muhafazakârlık, yeni-liberal deregülasyon politikaları doğrultusunda sosyal işlevlerinden arındırılmasına destek verdiği Devletin, ‘çıplak otorite’

²⁴ Bk: Antohny SULLIVAN, *Muhafazakârlık, Çoğulculuk ve İslâm*.

²⁵ Fahrettin ALTUN, *AKP ve Muhafazakâr Demokrasi*.

²⁶ Tanıl BORA, *Muhafazakârlığın Değişimi ve Türk Muhafazakârlığında Bazı Yol İzleri*.

²⁷ Yeni Muhafazakârlığın Liberalizmle örtüşen yönleri için Bkz: Yalçın AKDOĞAN, *Elhamdülillah Muhafazakârlık*.

olarak kendinden menkul meşruiyetini tahkim etmeye çaba sarfeder: bu tahkimat, Devletin, sistemdeki büyüyen meşruiyet açığını (hem hakla ilişkiler politikası hem baskı aygıtıyla) kapatmasına yarayacaktır.”²⁸

Türkiye’de son dönemlerde muhafazakâr demokrasi anlayışı yoğun bir şekilde bir ‘kimlik siyaseti’ karşıtlığı olarak gündeme getirilmektedir. ‘Kimlikli siyaset’ karşıtı olarak kimlik siyasetini bir nevi ‘barsak temizliği’ yakıştırması ile dışlamaya çalışan bu düşünce, geçmişteki gerilimli siyaset anlayışının karşısına bulanık bir şekilde çıkmaktadır.²⁹ Bu haliyle kendisi olarak kalabilmenin imkânlarını yitirmiş vaziyette bir üst kimlik olarak ‘muhafazakâr demokrasi’ anlayışının mutlaklaştırılarak dayatılması başta hukukçuları ilgilendirmektedir. Geline nokta siyaset, kimlikli siyasetten kimlik siyasetine evrildiğinden, artık siyasi iktidar mensuplarının dilinden siyasetin kimliği veya kimliğin siyasetine ilişkin sözler duyulmamaktadır. İktidar kendi yandaşları ile iktidarı tahkim ettiğinden siyasetin veya siyasetçinin kimliğinin artık bir kıymet-i harbiyesi kalmamıştır.

Bilindiği gibi hukukçular, hukuk kurallarının hızlı değişiminden, ani manevralardan, farklı kültürlerin hukuk metinlerinin tercümelerinden ve modernitenin öngördüğü hayat tarzının hukuk kuralları ile dayatılmasından yana değildirler. Bu yönleriyle hukukçular muhafazakâr-tutucu olarak nitelendirilirler. Bu yüzdendir ki ülkelerde hukuk metinleri alelacele değiştirilmez. Hatta bir geçiş dönemi uygulamaları gözlemlenir ve ‘test edilmiş yaşam biçimleri’ne uygun hukuk metinleri yapılır. Hele de resepsiyon tarzı aktarmalar hukukçular tarafından hiç hoş karşılanmaz.

Ancak günümüzde –hukuk üretme bakımından– insanımıza dayatılmaya çalışılan yeni muhafazakârlık türü, her gün bir yeni kanun çıkarma ve bir sonraki gün bu kanuna yama yapma şeklinde tezahür etmektedir. Bunun başlıca nedenlerinden biri hukuk formasyonu anlamında donanımsızlık olduğu kadar, arzulanan, gıpta edilen yaşam tarzına uyum sağlama kolaycılığıdır. “Değişime yönelik bir ihtiyatlılık sahibi, devrimci ve köktenci değişimlere kapalı” olan muhafazakârlığın evrimci ve tedrici bir değişimi savunurken³⁰ AB uyum yasalarının çıkarılmasında yangından mal kaçırmaya acele etmesini, aynı kolaycılığa bağlamamız yadırganmamalıdır. Siyasette ve kültürde kimliksiz ve uzlaşmacı tavrın sahiplerinin, hukukta farklı bir yöntem uygulamalarını beklemek de imkânsızdır.

Din ve devlet işleri ayrımında Ali Fuat Başgil’den mülhem “*dinin devlete karşı nisbî de olsa bir muhtariyet içinde ahlâkî ve manevî hayatın nizamı olarak hüküm sürmesine izin*

²⁸ Tanıl BORA, a.g.m. Ayrıca Bkz: TÜRK SAĞININ ÜÇ HALİ –Milliyetçilik – Muhafazakârlık – İslâmcılık’.

²⁹ İktidar İdeologu Yalçın AKDOĞAN bu konudaki mazereti Bilim ve Düşünce Dergisinin 1. sayısında (Ekim 2002) “Din –Devlet İlişkisi ve Cemaatlerin Yapısal Dönüşümü” başlıklı makalesinde şöyle açıklamaktadır: “Milletin değerlerini kabul ile devletin hassasiyetlerini anlama arasına sıkışan gerilim ortamı rasyonel ve gerçekçi bir anlayış ortaya konulmasını da mümkün kılmamaktadır.”,

³⁰ Yalçın AKDOĞAN, *Elhamdülillah Muhafazakârlık*.

verilmesi” şeklinde tezahür eden muhafazakâr demokrasi anlayışı,³¹ onun modernizmden ve sekülerleşmeden ne denli etkilendiğinin kanıtı sayılabilir. Aynı şekilde, ‘*paranın dini olmaz*’ özdeyişi (!) ve yine ‘*dine dayalı siyaset yapılmaması*’ anlayışı bir bakıma dini tarif eden ve alanını sınırlayan seküler bir yaklaşımdır, hatta seküler anlayışla bir nevi ‘toplum mühendisliği’dir.³²

Ayrıca siyasetin bir uzlaşısı olduğu görüşü muhafazakâr demokrasinin önemli bir vurgusudur.³³ Bu görüş, tavizler vererek elini zayıflatmayı ve sonunda bir teslimiyeti mi getirecek, yoksa iktidar gücüyle hizaya sokmayı mı getirecektir?³⁴ Bu çerçevede, “milli muhafazakârlık çizgisini asalak seçkinlerin ayrıcalıklarının değil, millet varlığının muhafazası; evrensel muhafazakârlık çizgisini de evrensele hâkim olan ABD odaklı bir sermaye oligarşisinin stratejisi” olarak okuyan Özel’e katılmamak mümkün değil.³⁵ Muhafazakâr Demokrasinin teorisyenlerinin entelektüel platformda irtifasız ve intihalli (aşırımacı) durumda olmalarına bakarak bir ironi bile yapmak mümkün görünüyor.³⁶

Dikkat edildiğinde görülecektir ki muhafazakârlık ve muhafazakârlar, tarihsel olarak da, felsefi olarak da her zaman pragmatist olmuşlar, ‘değişim’ adına çıkarları önceleyen bir siyasi tutumu benimsemişlerdir. Türk tipi muhafazakârlık felsefi bir çabanın sonucu bile değildir.

Bu yüzdendir ki Tek Parti döneminin gerçekleştirmekte zorlandığı çağdaşlaşma uygulamalarının çok partili hayatta muhafazakâr partiler eliyle gerçekleştirilen ‘toplumsal değerlerle barışık Batılılaşma projesi’, aksini söyleseler de muhafazakârların eliyle dayatılan rafine bir toplum mühendisliği örneğidir.³⁷ Amiyane tabirle ‘daha önce de gördüğümüz oyun’un yine ‘demos’a dâhil olmak isteyenler eliyle yapılıyor olması ilginçtir. Atina’da Demos

³¹ Yalçın AKDOĞAN, *Muhafazakâr Demokrasi*, s.41.

³² Akif EMRE, *Toplum Mühendisliği Projesi Olarak Muhafazakârlık*.

³³ Yeni Muhafazakârlığın izahta en çok güçlük çektiği nokta da tam burasıdır: “**Siyasal otoritenin hangi meşruluk temeline oturtulacağı sorunu.**” “*Muhafazakârlık siyasal otoriteyi, hukuki ve siyasi meşruluğun ötesinde bir meşruluk temeline oturtmakta ve siyasal iktidarın varolan toplumu tanıyarak, işlevlerini onun kabulüne uygun olarak yürütmesi gerektiğini belirtmektedir. Siyasal iktidarın en temel dayanağı milli iradenin kabulüne mazhar olarak meşruluğunu milletin genel kabulünden almasıdır. Siyasal otoritenin meşruiyetini sağlayan unsurlardan birincisi dayandığı irade, ikincisi ise kendisini ifade ettiği kurumsal kimliğin ortaya koyduğu içeriğin yani kanun, kural ve değerlerin genel kabul görmesi, çağın gereklerine uygun olmasıdır. Buradaki toplumsal dayanağın vurgusu, kolektif unsurlara dayanmayı değil, sosyal desteği ifade etmektedir.*” Yalçın AKDOĞAN, *Elhamdülillah Muhafazakârlık*.

³⁴ Muhafazakârlık sopasının her iki ucu da pis görünüyor.

³⁵ Mustafa ÖZEL, *Hem Milli Hem Evrensel Muhafazakâr Olunabilir mi?*

³⁶ “*Muhafazakârlık Demokrasi yaklaşımları, ahlakilikten yoksun olan genel siyaset anlayışımıza yeni yorumlar katmıştır. Düşünce muhtekiri (karaborsacısı – vurguncusu) ağabeylerimizin liberal ayıyaşlardan aşırarak tömbeki dumanları altında şekillendirdiği bu nidiği belirsiz tamlamanın, siyaset gündemine sokulması bana kalırsa, kıcı kırık beynamaz radikalizmin soft yansımasından başka bir şey değildir.*” Necip Süleyman DOĞULU, *Enstrümental Demokrasi*.

³⁷ Akif EMRE, a.g.m.

dışından birinin Demosa dâhil olmak istemesi ve olması onun özgürlüğe kavuşması anlamına geliyordu. Ancak Türkiye’de özgürlüğünü kaybetmek anlamına geliyor.³⁸ Aslında demosa dâhil olmak isteyenlerin de bir özgürlük mücadelesi içinde olduklarını varsaymaktayız. Fakat özgürlüğün, özgürlükten vazgeçmeyle kazanılamayacağı, aksine mücadele gerektiği izahtan varestedir.³⁹

Örneklemeli muhafazakârlık anlatımlarımızdan çıkarılabilecek önemli sonuç; bildik toplum mühendisliği işlevinin tam bir pragmatist yöntemle ve üstelik hukuk ve hukukçuların alet edilerek yapılıyor olmasıdır. Bu bağlamda çok önemli bir söylem ve bu söylemle birlikte yapılacak iş bizleri bekliyor demektir. Bu işin adı, iman-amel ilişkisi kapsamında bir alt yapı oluşturulması söylemi ve işlevidir. Yeterli imanî - amelî - ahlakî ve hukuki donanımdan ve hukuk bakış açısından yoksun (hukukçu olsun olmasın) siyasetçiler eliyle ve hukuku kullanarak yapılan yasalar ve uygulamalarla toplumsal dönüşüm projelerine destek kıtaları oluşturmanın önüne geçmek gerekmektedir. Kaldı ki, muhafazakârlığın bir gelecek tasavvuru için cazip ve heyecan verici olmadığı kendi teorisyenlerince ifade edilmektedir.⁴⁰ Bir başka ifadeyle, kendi içinde de bir moral tutarlılık arzetmeyen düşünce yapısı, bizim üzerinde bir nakış gibi duracağımız genç kuşaklarımızı hiç heyecanlandıramayacaktır.

Sorumlu Gelecek Kaygısı

(Düşünsel ve Eylemsel Süreç İşçiliği)

İşte burada bir ‘**alt yapı sorunu**’ ile karşı karşıyayız ve bu günden yarına bu sorunu ‘**mutfağa**’ alınması gereken bir konu olarak görmeliyiz. Bu konunun süjesi öncelikle hukuk, hukukçular ve tabii ki hak arama bilincine sahip aktivistlerdir. Yapılacak iş bu günden yarına topyekûn bir çalışmayı gerektirdiğinden konuyu da yine topyekûn mücadele mantığı ile değerlendirip, muhatabı da henüz ‘**mesleği**’ ‘**müteşebbisliğe**’ ‘**terfi ettirmeyen**’ genç hukukçulardan ve bilinçli aktivistlerden seçmenin gerekliliğine işaret ediyoruz.

Bu bölümde önerilen; kariyer, maddi birikim, yetki gibi tasalardan arınmış bir ‘**süreç işçiliği**’dir. Bu öneri, tarihi gerçekliği en yüksek derecedeki olgulardan birini işaretliyor. Burada ayrıca farklı ve önemli argümanlar da ileri sürülebilir. Özellikle iletişim, teknolojinin kullanımı v.s. gibi. Teknik anlamdaki tüm önerilerin, konuya ilişkin “**düşünsel ve eylemsel süreç işçiliği**”nin kabulüne ve uygulama niyetine bağlı olduğunun bir kere daha altını çizmeliyiz.

³⁸ Burada, sınıf atlama çabasıyla magazin gazetelerine malzeme olan bazı siyasiler ve sanatçılarla ilgili olarak, “*Aramıza hoş geldin (.....)*” manşetleri hatırlanmalıdır.

³⁹ Mustafa ŞEN, “*Yeni Cemaat*”

⁴⁰ “*Türkiye’de muhafazakârlığın taşıdığı anlamlar ve edindiği tarihi kimlik siyasete yönelik bir gelecek tasavvuru için cazip ve heyecan verici bir mahiyet taşımamaktadır, hatta İslâmcılığın muhafazakârlığı aşarak mevcudiyetini ortaya koyduğu düşünülürse, bir geri adım olarak da düşünülebilir.*” Yalçın AKDOĞAN, *Elhamdülillah Muhafazakârlık*.

Öyle bir süreç işçiliğidir ki önerilen; teknik ve teorik donanımı üst seviyede algılayabilen ve kuşanabilen, misyonu belirli, vizyonu tanımlı, bireysel ve toplumsal sorumluluklarla dertlenmiş, nihai adanmışlıkla yoğrulmuş inanç sahibi, tarihi gerçekliğe uyarlı bir geleceğe kilitlenmiş, kişilik yarılmasına tutulmamış, hayatı parçalı görmeyen, topyekûn mücadelenin parçası olan bir süreç işçiliğidir tanımlamaya çalıştığımız.

Böylesi zor görünümlü, fakat tüm gelecek kaygılarını elinin tersiyle itebilecek kadar mutluluk verici bir hazzın, özellikle gelişmiş bireyselliğimizin ve kurumsallığımızın desteklediği bir alt yapı çalışmasıyla oluşabileceğine işaret ediyoruz.

KAYNAKLAR

1. Akif EMRE; “*Toplum Mühendisliği Projesi Olarak Muhafazakârlık*”, Anlayış Dergisi, Sayı 9.
2. Antohny SULLİVAN; “*Muhafazakârlık, Çoğulculuk ve İslâm, Liberal Düşünce Dergisi*”, Sayı: 5.
3. Bahadır KURBANOĞLU, “*Bir Toplum Mühendisliği Projesi, ‘Avrupa İslâm’ı*”, Haksöz Dergisi, Sayı: 156
4. Bessam TİBİ, BOĞAZ'IN İKİ YAKASI AVRUPA İLE İSLAMCILIK ARASINDA TÜRKİYE, Doğan Kitap, İst: 2000.
5. Fahrettin ALTUN; “*AKP ve Muhafazakâr Demokrasi*”, Anlayış Dergisi, Sayı: 9.
6. Hidayet, Şefkatli TUKSAL; “*Bir Zamanlar Adanmıştık Hepimiz*”, Yeni Şafak, 26.10.1996.
7. Max WEBER, PROTESTAN AHLAKI VE KAPİTALİZMİN RUHU, Çev: Zeynep GÜRATA, Ayraç Yayınevi, İst: Şubat 1999, İkinci Baskı. s. 35.
8. Mehmet BAYRAKDAR, *Dinlerarası Diyalog ve Başkalaştırılan İslâm*, İslâmi Araştırmalar Dergisi, 2007; 20/3. <http://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/2dd2f53cc1bec6a.pdf> (Erişim 5.10.2018)
9. Mehmet Nuri YILMAZ, *Dinlerarası Diyalog*, <http://www.hurriyet.com.tr/dinlerarası-diyalog-311805>
10. Muharrem BALCI; “*Kişilik Yarılmasına Uğramadan Hukuksal Pratik*, BİRİKİMLER –I-
11. —————; “*Hukuk Mantığı*”, BİRİKİMLER –I-
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerI/83.pdf>
12. —————; “*Uyum Yasaları Analizleri*”, Umran Dergisi, Eylül – 2002.
13. Mustafa AYDIN, “*Yoğunluğu Azaltılmış İslâm*”, Umran Dergisi, Mart-115/2004.
14. Mustafa ÖZEL; “*Hem Milli Hem Evrensel Muhafazakâr Olunabilir mi?*”, Anlayış Dergisi, Sayı: 9.
15. Mustafa ŞEN, “*Yeni Cemaat*”, Bilim ve Düşünce Dergisi, Sayı: 2.
16. Necip Süleyman DOĞULU, “*Enstrümental Demokrasi*”, Gerçek Hayat Dergisi, Sayı: 174.
17. Ramazan ALTINTAŞ, *DİN VE SEKÜLERLEŞME*, Pınar Yayınları, İst. 2005. S. 42-43.
18. Tanıl BORA; “*Muhafazakârlığın Değişimi ve Türk Muhafazakârlığında Bazı Yol İzleri*”, Toplum Bilim Dergisi, Sayı: 74
19. Tanıl BORA, *TÜRK SAĞININ ÜÇ HALİ –Milliyetçilik – Muhafazakârlık – İslâmcılık*, İst: 2017, İletişim Yay. 2017.
20. Turan KIŞLAĞI, Bu Ne Cüret! Şimdi de Cuma'yı Pazar'a Alacaklar, <https://www.dunyabulteni.net/arsiv/bu-ne-curet-simdi-de-cumayi-pazara-alacaklar-h268.html>
21. Yalçın AKDOĞAN; “*Muhafazakâr Demokrasi*”, www.akparti.org.tr
22. —————; “*Din–Devlet İlişkisi ve Cemaatlerin Yapısal Dönüşümü*”, Bilim ve Düşünce Dergisi, Sayı:1.
23. —————, “*Elhamdülillah Muhafazakârlık*”. Bilim ve Düşünce Dergisi, Sayı:2.

24. Yıldırım CANOĞLU, “*Tevhid Dinine Karşı Bir Şirk Girişimi: ‘Pazar Tektanrıcılığı’ ve Yeni Yeşil Kuşak*”, Umran Dergisi, Mart –115/2004.
25. Erdoğan'dan "BOP eşbaşkanı" eleştirilerine yanıt,
<https://www.haberturk.com/gundem/haber/121091-erdogandan-bop-esbaskani-elestirilerine-yanit>
26. <http://www.ahilik.gen.tr>
27. http://www.turkishtime.org/18/20_5_tr.asp
28. http://www.turkishtime.org/18/20_5_tr.asp
29. <http://www.felsefeekibi.com>
30. <http://www.gelecek.gen.tr>
31. <http://hukukcularder.org>
32. <http://www.mazlumder.org>
33. <http://www.muharrembalci.com>
34. <http://www.sosyalsiyaset.com>
35. <http://www.tuketiciler.org>